

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA 2022

Koululautakunta 15.6.2022

SISÄLLYS

1	Varhaiskasvatus Kittilässä	1
1.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	1
1.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot Kittilässä	4
	Päiväkodit	4
	Perhepäivähoito	5
	Vuorohoito	6
1.3	Arvoperusta	7
2	Lapsen polku Kittilän varhaiskasvatuksessa	10
2.1	Hoidon aloitus	10
2.2	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	10
2.3	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	12
2.4	Siirtymäkäytännöt	14
2.5	Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen	15
3	Varhaiskasvatuksen tehtävä ja paikalliset tavoitteet	17
3.1	Lapsi- ja oppimiskäsitys	17
3.2	Laaja-alainen osaaminen	18
	Ajattelu ja oppiminen	18
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	18
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	19
	Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	21
	Osallistuminen ja vaikuttaminen.....	22
4	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	25
4.1	Toimintakulttuuri	25
4.2	Pienryhmätoiminta	25
4.3	Pienten pedagogiikka	27
4.4	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	28
4.5	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	29
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	29
	Monialainen yhteistyö	30
5	Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	33
5.1	Pedagoginen viitekehys	33
5.2	Pedagoginen johtajuus.....	34
5.3	Havainnointi, dokumentointi ja suunnittelu	34
5.3	Monipuoliset työtavat.....	36
5.4	Leikki	37
5.5	Oppimisen alueet.....	39
	Kielten rikas maailma.....	39
	Ilmaisun monet muodot.....	40
	Minä ja meidän yhteisömme	44
	Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	45
	Kasvan, liikun ja kehityn.....	47
5.6	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	48
	Monikieliset lapset.....	48

Saamelaislasten varhaiskasvatus	49
Viittomakielisten lasten varhaiskasvatus.....	50
6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	51
Lähteet.....	52

1 Varhaiskasvatus Kittilässä

1.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;

7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;

8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;

9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustalain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

Lisäksi Kittilässä tehdään ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli ryhmävasu, jonka on tarkoitus koota lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevien yksilöllisten tarpeiden yhteiset nimittäjät. Ryhmävasuun kirjataan lapsiryhmän arki niin, että se on helppo hahmottaa ja sisäistää. Ryhmävasu kertoo, miten tavoitteet näkyvät käytännön työssä. Siihen kirjataan myös ryhmän toiminnan painopisteet. Ryhmävasun avulla henkilöstölle muodostuu yhteinen tietoisuus ryhmän pedagogiikasta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Kittilän paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esille paikalliset erityispiirteet, jotka täydentävät valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Kuvio 1. kertoo varhaiskasvatussuunnitelman tasojen toteutumisesta Kittilässä.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen tasot Kittilässä

1.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot Kittilässä

Kittilä on lappilainen, maantieteellisesti laaja kunta. Kittilässä varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotitoimintana ja perhepäivähoitona. Kittilässä varhaiskasvatusta tarjotaan tällä hetkellä kirkonkylällä, Sirkassa, Alakylässä, Kaukosessa ja Raattamassa sekä mahdollisuuksien ja tarpeen mukaisesti muissa sivukylissä.

Kittilän kunnan alueella esiopetusta tarjotaan kirkonkylällä päiväkotikiikkumettässä ja päiväkotikiikkulassa. Sirkassa esiopetusta tarjotaan päiväkotikiikkuvanpesässä. Lisäksi esiopetusta järjestetään Alakylässä, Kaukosessa ja Raattamassa koulujen yhteydessä.

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Kittilän varhaiskasvatuksen toiminnassa korostuvat leikki, liikunta, lasten aloitteet ja osallisuus, vuorovaikutustaidot sekä toisen kunnioittaminen. Muita tärkeitä arvoja ovat lämmin suhtautuminen lapseen ja positiivisen ilmapiirin ylläpitäminen; lasta kannustetaan kokeilemaan, autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyn oppimisessa. Kittilässä on useita eri kieli- ja kulttuuritaustaisia perheitä, joten on luontevaa edistää vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja. Varhaiskasvatuksessa liitytään paikalliseen kulttuuriin ja elämäntapoihin, jossa korostuu rauhallisuus ja luonnonläheisyys.

Kittilän varhaiskasvatuksessa on erilaisia toimintamuotoja (perhepäivähoito, päivähoito, ryhmäperhepäivähoito, esikoulu ja vuorohoito), mutta tavoitteet ja varhaiskasvatussuunnitelmassa esiin tuodut sisältöalueet ovat kaikille samat. Eri toimintamuodot tekevät yhteistyötä keskenään eri tavoin: ryhmät ovat tervetulleita vierailemaan toisessa päiväkodissa ja mm. perhepäivähoito käyttää päiväkodin tiloja. Retkillä ja teatteriesityksiä katsomassa käydään yhdessä. Vuosittain järjestetään myös eri toimintamuotojen yhteisiä tapahtumia lapsille ja perheille. Lisäksi henkilöstö tekee yhteistyötä osallistamalla yhteisiin varhaiskasvatuksen palaveriinhin ja koulutuksiin.

Päiväkodit

Yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuoto on päiväkodeissa tapahtuva varhaiskasvatus. Kittilässä toimii kuusi kunnallista päiväkotia. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Ryhmien muodostamisessa otetaan huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet ja tuen tarve sekä henkilöstön

mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Kittilässä enintään neljää alle kolmevuotiasta tai seitsemää kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden tulee olla yksi varhaiskasvattaja (Valtioneuvoston asetuksessa suhdeluvuiksi on määrätty neljä alle kolmevuotiasta tai kahdeksan yli kolmevuotiasta lasta varhaiskasvattajaa kohden).

Päiväkotien toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa huomioidaan sekä koko päiväkodin ja/tai ryhmän että yksittäisten lasten tarpeet ja toiveet mahdollisuuksien mukaan. Myös huoltajilla on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua toimintaan halutessaan. Toimintaa järjestetään mahdollisimman paljon pienemmissä ryhmissä, jolloin lasten yksilöllinen huomioiminen ja havainnointi mahdollistuu paremmin.

Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara. Kaikkien osaamista hyödyntäen vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Kittilän päiväkodeissa päiväkotien johtajat sekä varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, lastenhoitajat, ohjaajat ja päiväkotiapulaiset suunnittelevat sekä toteuttavat toimintaa yhdessä. Myös lapset ovat mukana toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Kittilän päiväkodeista kaksi sijaitsee Kittilän kirkonkylällä. Päiväkoti Pikkumettä on 105-paikkainen päiväkotikoti, jossa on viisi ryhmää. Sen vieressä sijaitsee 63-paikkainen päiväkotikoti Muksula, jossa on kolme ryhmää. Sirkassa sijaitsevat päiväkotikoti Oravanpesä ja päiväkotikoti Mäntymaja. Oravanpesä on 65-paikkainen vuoropäiväkoti, jossa on kolme ryhmää. Päiväkoti Mäntymaja on 53-paikkainen päiväkotikoti, jonka ryhmistä kaksi sijaitsee Sirkassa ja yksi Könkäällä. Raattamassa puolestaan sijaitsee päiväkotikoti Aurinkotuuli, joka on seitsemän paikkainen, Suomen pienimpiin kuuluva päiväkotikoti.

Perhepäivähoito

Perhepäivähoito on toinen varhaiskasvatuksen tärkeä toimintamuoto Kittilässä. Perhepäivähoidossa toiminta tapahtuu pienissä neljän lapsen hoitoryhmissä, jotka ovat iältään 9 kuukaudesta 6-vuotiaaseen. Perhepäivähoidon pienissä ryhmissä sisarukset voivat olla luontevasti osana samaa ryhmää.

Perhepäivähoidossa mahdollistuu lapsen yksilöllinen huomioiminen, joustavuus perheen tarpeiden mukaan sekä hoitokavereiden ja hoitajien pysyvyys. Perhepäivähoidossa tehdään tiivistä kasvatusyhteistyötä huoltajien kanssa. Pienen ryhmän etuna on kodinomaisuus, kiireettömyys, joustavuus suunnitelmien tekemisissä sekä liikkumisen helppous (esim. extempore retket). Pieni ryhmä mahdollistaa hyvin lasten osallisuuden: lasten ideoihin on helppo tarttua ja ottaa ne toiminnan suunnittelun pohjaksi.

Perhepäivähoitajat tekevät yhteistyötä toistensa kanssa viikoittain. Perhepäivähoitajat ja lapset tapaavat toisiaan yhteisissä tuokioissa ja toistensa kotona. Lisäksi perhepäivähoitajan työparina toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO).

Perhepäivähoitoa tarjotaan tarpeen mukaan joko hoitajan kodissa tai perheen omassa kodissa tapahtuvana. Perhepäiväkodit ovat erilaisia; perhekokoa, tilaratkaisut ja perhekulttuurit ovat erilaisia jokaisen kotona. Kodeissa tapahtuvan perhepäivähoidon lisäksi Kittilässä on kaksi ryhmäperhepäiväkotiä. Kaukosen ja Alakylän ryhmäperhepäivähoidossa on lapsia neljä suhteessa yhteen hoitajaan (esim. 12 lasta ja 3 hoitajaa).

Vuorohoito

Vuorohoito on varhaiskasvatuksen päivähoitoa, joka tapahtuu arkisin klo 17.30 – 05.00 välisenä aikana sekä viikonloppuisin. Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoyksiköt vastaavat lapsen epäsäännölliseen hoidontarpeeseen, joka johtuu huoltajien säännöllisestä vuorotyöstä. Tästä syystä toiminnassa korostuu pitkäjänteinen, johdonmukainen ja lapsen tarpeista lähtevä pedagoginen suunnittelu.

Kittilässä vuorohoito on keskitetty kahteen varhaiskasvatusyksikköön. Sirkassa sijaitseva päiväkotikoti Oravanpesä tarjoaa päivähoitoa vuorokauden ja vuoden ympäri kaikkina viikonpäivinä. Toinen vuorohoidon varhaiskasvatusyksikkö sijaitsee Kittilän kirkonkylällä päiväkotikoti Pikkumettässä, jossa on jatkettu aukiolo arkisin klo 5.00-23.00, myös viikonloppuisin ajalla 1.11.–30.4. Muina aikoina päiväkotikoti Pikkumettä on kiinni viikonloppuisin.

1.3 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdäksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatukseen luoda edellytyksiä hyvälle kasvatussyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Yleisten valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisten arvojen lisäksi Kittilän varhaiskasvatuksessa korostetaan erityisesti arvoja, jotka ovat syntyneet huoltajien ja henkilöstön välisen vuoropuhelun tuloksena. Näitä arvoja ovat

- lapsilähtöisyys ja osallisuus
- yhdenvertaisuus ja yhteisöllisyys sekä
- myönteisyys ja turvallisuus

Jokainen lapsi tulee varhaiskasvatuksessa kuulluksi ja nähdyksi. Henkilöstön velvollisuus on toiminnassa pohtia lapsen näkökulmaa, jotta lapsen aloitteet ja kiinnostusten kohteet tulevat huomioiduksi toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsuus nähdään itseisarvona, lapsen näkökulma huomioidaan kaikessa tekemisessä. Lapsi on aktiivinen osallistuja.

Turvallisuus toteutuu myönteisessä, kannustavassa ja levollisessa ilmapiirissä, jossa sekä psyykinen, fyysinen että sosiaalinen turvallisuus on taattu. Kiusaamiseen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti.

Henkilöstöllä on vastuu ryhmässä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Siinä näkyy myönteinen ja kannustava tapa vahvistaa lapsen itsetuntoa ja identiteettiä. Lapsella on oikeus sekä saada että antaa apua ja lohdutusta.

Emme etsi virheitä tai heikkouksia, vaan kiinnitämme ensisijaisesti huomion lapsen vahvuuksiin. Huomaamme hyvän ja pysähdymme kertomaan sen lapselle itselleen ja myös toisille. Onnistumisen kokemukset tukevat lapsen oppimista ja hyvinvointia. Myönteinen minäkuva rakentuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Jokaisen lapsen persoonallisuutta kunnioitetaan. Vaikka olemme erilaisia, olemme yhdenvertaisia. Olemme arvostavassa vuorovaikutuksessa toistemme kanssa. Yhteisöllisyys korostuu yhteisessä tekemisessä; aikuiset ja lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat yhdessä. Esimerkiksi leikkiympäristön rakentaminen on yhteinen tehtävä. Toimimme toinen toisiamme kunnioittaen ja huomioiden. Lasten vertaissuhteiden kehittymistä sekä ryhmään kuulumista tuetaan. Jokaisella on mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja.

2 Lapsen polku Kittilän varhaiskasvatuksessa

2.1 Hoidon aloitus

Lapsen varhaiskasvatuspalvelun tarve arvioidaan ennen hoidon aloitusta lapsen yksilöllisten sekä perheen tarpeiden mukaan. Huoltajat nähdään oman lapsensa asiantuntijoina, sillä lapsen oppimisen lähtökohtana ovat hänen aiemmat kokemuksensa, persoonansa, vahvuutensa ja taitojensa kehittyminen.

Kittilässä tutustuminen lapsen varhaiskasvatuspaikkaan aloitetaan aloituskeskustelulla, jonka lähtökohtana on antaa huoltajille puheenvuoro sekä käydä lapsen varhaiskasvatuksen aloitukseen, perheen odotuksiin ja toiveisiin liittyvä keskustelu. Ensimmäisen tapaamisen aikana täytetään lapsen perustietolomake (liite 1). Mikäli mahdollista, järjestetään ensimmäinen tapaaminen lapsen huoltajien ja lapsen tulevan ryhmän työntekijän kesken. Tarvittaessa lapsi voi olla mukana tapaamisessa.

Toisella tutustumiskerralla lapsi otetaan mukaan tapaamiseen ja tällöin keskitytään häneen. Tapaaminen voidaan järjestää huoltajien toiveiden mukaan joko perheen kotona tai lapsen tulevassa hoitopaikassa. Näiden tapaamisten jälkeen aloitetaan tutustuminen lapsen tulevaan ryhmään yhdessä vanhempien kanssa.

Tutustumiskertojen määrä sovitaan lapsen tarpeiden mukaan. Nämä tapaamiset ja tutustumiset järjestetään ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen. Tutustumisjakso, jossa lapsi tutustuu aluksi yhdessä huoltajan kanssa tulevaan hoitopaikkaansa ja myöhemmin pidempiä päiviä ilman vanhempaa, on ehdottoman tärkeä. Tutustumisjakson tulee olla riittävän pitkä, jotta lapsen turvallinen suhde uusiin aikuisiin ehtii muodostua.

2.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) laaditaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle. Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita, ja siihen osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa.

Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Perhepäivähoidossa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuutta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee perhepäivähoitajan työparina ja tuntee lapset. Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Vasukeskustelu sovitaan pian hoidon aloittamisesta, yleensä noin 1 - 2 kuukautta lapsen hoidon aloituksen jälkeen. Lapsi otetaan mukaan keskusteluun ikä huomioiden. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteita ei tehdä lapselle, vaan koko ryhmälle ja henkilöstölle sekä toiminnan suunniteluun ja toteutukseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkennetaan ja arvioidaan koko toimintakauden ajan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyy tarvittaessa lapsen lääkehoitosuunnitelma. Pitkäaikaisairaalle, lääkehoitoa vaativalle lapselle, lääkehoitosuunnitelma laaditaan terveydenhuollossa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät välttämättömät tiedot. Lääkehoidon toteuttamisesta sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirtoon liittyvistä käytänteistä kerrotaan tarkemmin kappaleessa 2.4 Siirtymäkäytännöt.

2.3 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatus tukee lapsen hyvää arkea, kasvua, kehitystä ja oppimista kokonaisvaltaisesti. Varhaiserityiskasvatus on osa varhaiskasvatusta, ja sillä tarkoitetaan lapsen tuen tarpeen mahdollisimman varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä.

Varhaiskasvatus toteutetaan inklusiivisten periaatteiden mukaan; lapsen tuki järjestetään osana lapsen arkea hänen omassa lapsiryhmässään. Tukitoimien jatkuvuudesta huolehditaan lapsen siirtymässä toimipaikasta toiseen tai esiopetukseen. Varhaiskasvatuksessa tukitoimien lähtökohtana ovat havainnot lapsesta, hänen vahvuuksistaan, kasvustaan, kehityksestään ja oppimisestaan. Yksilölliset tarpeet huomioidaan, toimintoja sekä ympäristöä muokataan erilaisten lasten tarpeita vastaaviksi niin, että jokainen lapsi kokee olevansa hyväksytty ja ryhmän jäsen. Lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan hänen tarvitsemansa tuen tarve, tavoitteet, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttaminen ja arviointi.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tukitoimien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa ovat mukana huoltaja(t) ja lapsiryhmän henkilöstöä. Huoltajien kanssa keskustellaan aina ensin lapsen tuen tarpeesta ja tukitoimista. Heille annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä ja yhdessä sovitaan, miten kaikki lapsen kanssa toimivat osallistuvat yhteistyöhön. Päiväkodeissa koontuu varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) koollekutsuma monialainen lapsiperheteriimi, joka on suunnittelu- ja arviointitiimi kaikille lapsen kanssa toimijoille. Monialaisen lapsiperheteriimiin kuuluvat aina huoltajat, ryhmän opettaja, veo, mahdollinen ohjaaja ja terveydenhoitaja. Lisäksi monialaista osaamista hyödynnetään kutsumalla tarvittaessa mukaan eri alojen asiantuntijoita.

Yleinen tuki

-toteutuu vertaisryhmässä osana lapsen arkea,

- huoli otettu puheeksi ja tuen tavoitteet sovittu huoltajien kanssa vasu-keskustelussa,

- veo:n konsultaatio henkilökunnalle; tarvittaessa vasu-keskustelussa, tuen suunnittelussa ja arvioinnissa,

- tukimenetelmiä ryhmässä; selkeä struktuuri (säännöllinen viikko- ja päiväjärjestys), kuvatuki (esim. päivä- ja toimintajärjestys, kuvitetut tilat), tukiviittomat, pienryhmätoiminta/ joustavat ryhmittelyt siirtymissä, oppimisympäristön aistiesteettömyys, (esteettömyyskävelyt),

- S2 -toiminta lapsille, joilla suomi on toinen kieli,

- tuen tarpeen arviointi moniammatillisessa tiimipalaverissa ja vasu-keskustelussa huoltajien kanssa, mahd. myös lapsiperheissä.

Tehostettu tuki

Yleisen tuen lisäksi:

- tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä,
- tarvittava monialainen, yleinen konsultaatio (ei nimetä asiakasta),
- lapsiperheisiin, jossa monialainen arvio tuen tarpeista ja tavoitteista. Mahdollinen ohjaaminen arviointiin/ tutkimuksiin,
- veon lausunto tuen tarpeesta ja mahdollinen asiantuntijalausunto hallintopäätöstä varten,
- veo kirjaa tehostetun tuen suunnitelmat lapsen vasuun.

Yleisen tuen lisäksi:

- veon säännöllinen tuki toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa esim. rinnakkaisohjaus, pienryhmät, yksilöohjaus, materiaalin ja välineitten hankinta,
- ryhmässä ryhmäohjaaja/ varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, veo konsultoi säännöllisesti ryhmän henkilöstöä,
- ryhmän koon tarkistaminen, - yksilöllinen toiminnan strukturointi esim. kuvakommunikaatiokansio, tukiviittomat,
- säännöllinen, päivittäinen pienryhmätoiminta (esim. leikki, pöytätyöskentely, siirtymiset), huomio pysyviin aikuiskontakteihin ryhmässä
- menetelmälliset pienryhmät veo:n ja tiimin ohjaamina
- monialainen yhteistyö lapsen kanssa toimivien asiantuntijoiden kanssa (mm. terapeutit, kuntoutusohjaaja)

Erityinen tuki

Edellisten lisäksi:

- erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen,

- mahdollisen asiantuntijan lausunnon pohjalta veo kirjaa lausunnon tuen tarpeesta ja laatii pedagogisen selvityksen hallintopäätöksen pohjaksi,

-pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista tehdään päätös pidennetyistä oppivelvollisuudesta,

Tukitoimina mm:

- henkilökohtaisen ohjaajan tai ryhmä-/erityisohjaajan palvelut,
- yksilöllinen erityispedagoginen tuki ja toiminta suunnitelmallista ja systemaattista, yksilöidyt materiaalit ja välineet,
- lapsen vasuun tukitoimien tavoitteet ja arviointi; veo kirjaa monialaisten lausuntojen pohjalta
- veo konsultoi ja vastaa yhdessä tiimin kanssa toiminnan suunnittelusta, arvioinnista ja seurannasta sekä toteuttamisen seurannasta
- yhteistyö moniammatillisen työryhmän, veon ja huoltajien välillä erityisen tärkeää

Kuva 1. Tuen toteuttaminen ns. kolmiportaisen mallin mukaan

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisin väliajoin (vähintään kahdesti vuodessa) ryhmän palaverissa ja/tai lapsen vasukeskusteluissa, joissa varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapselle annetaan hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Päätöksen yleisen tuen tukitoimista tekee erityisopettajan esittelystä lapsen varhaiskasvatusyksikön johtaja, ja erityisen tuen osalta varhaiskasvatuspäällikkö.

Jos lapsi tarvitsee vahvempaa tukea, annetaan tukea tehostettuna tukena lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Päätöksen tehostetusta tuesta tekee varhaiskasvatuksen erityisopettajan esittelystä lapsen varhaiskasvatusyksikön johtaja.

Jos lapsi tarvitsee tukea vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi hänen toimintakykyään alentavasta oppimisen tai kehityksen tuen tarpeesta johtuen, annetaan tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena. Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista, on jatkuvaa ja kokoaikaista. Päätöksen erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatuksen erityisopettajan esittelystä sivistystoimenjohtaja.

Lapselle annettava tuki voi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia toimenpiteitä. Lapsen mielipide ja toivomukset otetaan huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arviotaessa. Huoltajille annetaan säännöllisesti mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Tarvittaessa lapsen tuen tarve huomioidaan lasten ja henkilöstön lukumäärässä.

2.4 Siirtymäkäytännöt

Lapsen varhaiskasvatuksen polulla voi olla useita siirtymävaiheita lapsen vaihtaessa ryhmää tai päiviä sekä aloittaessa esiopetuksen. Tällöin yhteistyön merkitys korostuu. Siirtotilanteissa salassa

pidettävät asiakirjat, kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä muut lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät asiakirjat, luovutetaan salassapitovelvollisuuden estämättä uuteen varhaiskasvatusryhmään tai -yksikköön.

Lapsen siirtyessä uuteen ryhmään Kittilän kunnan sisällä järjestetään tiedonsiirtopalaveri, johon huoltajien on halutessaan mahdollista osallistua. Tiedonsiirtopalaveriin osallistuvat uuden ja vanhan ryhmän varhaiskasvatuksen opettajat sekä lapsen tuen tarpeen mukaan muut moniammatillisen tiimin jäsenet. Tiedonsiirtopalaverissa siirretään salassa pidettävät asiakirjat sekä keskustellaan lapsen tavoista toimia ja hänen mahdollisista tukitoimistaan.

Ennen uuteen ryhmään siirtymistä lapsen kanssa vierailaan uudessa ryhmässä. Jos siirto tapahtuu talon sisällä, lapsi voi vieraila ryhmässä aikuisen kanssa ja yksin useita kertoja. Mikäli varhaiskasvatusryhmä vaihtuu kunnan toiseen yksikköön, käyvät huoltajat ja lapsi tutustumassa uuteen ryhmään niin usein kuin on tarpeen.

Lapsen siirtyessä toiselle paikkakunnalle lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja muiden mahdollisten lasta koskevien asiakirjojen kopiot annetaan perheelle mukaan, jotta he voivat siirtää ne uuteen varhaiskasvatusyksikköön. Varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi mukaan kirjoitetaan vanhasta yksiköstä saatekirja ja yhteystiedot, jotta yhteistyö on tarvittaessa mahdollista. Mikäli vanhemmat estyvät toimittamasta lasta koskevia välttämättömiä tietoja uuteen varhaiskasvatusyksikköön, toimitetaan pyynnöstä kopio lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä muista varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömistä asiakirjoista.

2.5 Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen perustuu luottamukselliseen yhteistyöhön huoltajien, esi- ja alkuopettajien sekä tarvittaessa muiden moniammatillisten yhteistyötahojen välillä. Lapsiryhmän siirtyessä esiopetukseen järjestetään tiedonsiirtopalavereita varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön kesken. Palavereissa kartoitetaan lasten tuen tarpeita sekä muita asioita, jotka vaikuttavat lapsiryhmien muodostamiseen. Lisäksi keskustellaan lasten tavoista toimia

sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseista asioista. Mikäli on tarpeen, järjestetään lapsen asioissa siirtopalaveri, jossa ovat mukana lapsen huoltajat sekä moniammatillinen yhteistyöverkosto.

Keväällä ennen esiopetuksen alkua järjestetään lapsille ja huoltajille tutustumispäiviä/-käyntejä, jolloin pääsee tutustumaan omaan esiopetusryhmään, henkilöstöön ja tiloihin. Tavoitteena on, että siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on sujuvaa ja mahdolliset varhaiskasvatuksessa aloitetut tukitoimet jatkuvat ilman katkosta. Siirtovaiheessa pyritään huomioimaan myös syntyneet kaverisuhteet.

3 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja paikalliset tavoitteet

3.1 Lapsi- ja oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

3.2 Laaja-alainen osaaminen

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heidä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kittilän varhaiskasvatuksessa panostetaan siihen, että lapsilla on mahdollisuus ihmetellä, kysyä, kokeilla ja epäonnistuaakin. Toiminnassa painotetaan aikuisen läsnäolon sekä vuorovaikutuksen merkitystä lapsen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymiselle. Toiminnassa pyritään kiireettömyyteen, jotta aikuisten läsnäolo mahdollistuu paremmin.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys

identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja luottaen tulevaisuuteen. Lapsia ohjataan tunnistamaan omia ja toisten tunteita, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti. Lapsia kasvatetaan kunnioittamaan muita ihmisiä ja noudattamaan hyviä tapoja. Ohjaaminen oman ja toisten kehon suojelemiseen ja kunnioittamiseen on tärkeää. Tavoitteena on, että lapsi pystyy luomaan ja ylläpitämään ihmissuhteita. Lasten kanssa pohditaan eri tilanteissa esiintyviä tunteita ja eettisiä kysymyksiä. Ryhmän sääntöjen pohtiminen on tärkeää pienempienkin lasten kanssa. Lasten osallistuminen sääntöjen laadintaan auttaa lapsia ymmärtämään sääntöjen merkityksen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan antamalla lapselle mahdollisuuksia harjoitella arjen taitoja kuten pukemista, riisumista, syömistä ja hygieniasta huolehtimista. Itsenäisyyteen opetellaan lempein keinoin. Pienet työtehtävät ja toisten auttaminen kuuluvat myös lapsen päivään.

Leikeistä, omista ja yhteisistä tavaroista huolehtiminen opettaa ekologisesti kestävään ja vastuulliseen toimintaan.

Henkilöstö huolehtii lapselle sopivasta päivärytmistä. Lapsilla on oltava mahdollisuus riittäväen lepoon, monipuoliseen ravintoon sekä leikkiin ja ulkoiluun. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti ja heidän kanssaan harjoitellaan laitteiden turvallista käyttöä.

Henkilöstö huomioi arjen toiminnassa ja tilanteissa myös kehotunnekasvatuksen, jonka avulla tuetaan lapsen itsearvostuksen ja myönteisen minäkuvan kehitystä. Lapsella on oikeus kehittyä turvassa, omassa tahdissa ja häiritsemättä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten turvallisuuden tunnetta sekä luodaan luottamuksellinen ilmapiiri avun pyytämiselle ja hakemiselle. Lasten kanssa opetellaan turvataitoja ikätason mukaisesti. Lapsia tuetaan ymmärtämään oman ja toisten kehon tärkeys. Heille opetetaan koskettamisen säännöt ja rajat sekä ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Aikuisien tulee vastata lasta askarruttaviin seksuaalisuutta ja kehoa koskeviin kysymyksiin asiallisesti ja suhtautuen niihin normaaleina asioina, ilman outoutta tai häpeän tunnetta. Lapsella tulee olla mahdollisuus kääntyä aikuisen puoleen kaikissa mieltä askarruttavissa kysymyksissä.

"Lasta ei kasvateta siksi, että hän olisi mahdollisimman mukava ja vaivaton meille, vaan siksi, että hän terveenä ja väkevänä voisi täyttää paikkansa ja löytää itsensä."
(Maria Jotuni)

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä. Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito.

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön

Monilukutaidon avulla lapsille annetaan valmiuksia toimia muuttuvassa maailmassa, jossa viestimisen tavat muuttuvat koko ajan. Yksinkertaisesti sanottuna monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tutkimisen ja käyttämisen taitoa. Kykyä hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoja erilaisissa muodoissa ja erilaisilla välineillä. Näitä viestejä voivat olla esim. kirjat, lehdet, lorut, laulut, videot, elokuvat, äänimaailmat, teatteriesitykset, sovellukset ja pelit.

Monilukutaidossa oleellisinta on nähdä lapsi tieto- ja viestintäteknologian toimijana, tulkitsijana ja tuottajana, jolle lähtökohdat ovat lapsen omat mielenkiinnonkohteet. Innostus löytyy lapsiryhmän yhteisistä tekemisistä, ympäröivän maailman tutkimisesta tai lapsille tärkeistä mediahahmoista. Ja kun yhdessä tehtyä dokumentoidaan ja tallennetaan kuvin, äänin ja videoin, opitaan samalla digitaalisen dokumentoinnin, joka on myös tärkeä osa monilukutaitoa. Yhdessä tutustutaan eri välineisiin (erilaiset digitaaliset laitteet, sovellukset, pelit ja tiedonhankinta menetelmät) ja käytetään niitä yhdessä aikuisen kanssa, lasten ikä, kehitystaso, mielenkiinnon kohteet sekä turvallisuus huomioiden.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja

osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Kittilän varhaiskasvatuksessa painotetaan lapsen osallisuutta: mahdollisuutta vaikuttaa, osallistua, tulla kuulluksi ja nähdyksi omista lähtökohdistaan, tarpeistaan, kiinnostuksistaan ja vahvuuksistaan käsin. Kun lapsi tuntee osallistuvansa ja vaikuttavansa ympäristöönsä, hän kokee tulevansa hyväksytyksi kokonaisuudessaan ja se luo pohjaa lapsen oppimisen, tutkimisen ja ilmaisun eri muotoihin. Nämä osatekijät johtavat myös lapsen vahvempaan toimintaan sitoutumiseen.

Tavoitteena on varmistaa jokaisen lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuuden toteutumisen mahdollistavat turvallinen päiväjärjestys, henkilöstön pysyvyys, myönteinen ilmapiiri ja tapa, jolla luodaan lasten keskinäisiä suhteita. On tärkeää, että huomioidaan lasten omat ideat ja aloitteet jokapäiväisessä elämässä. Osallisuuden kokeminen on yksilöllistä, ja osallisuuden tukemisessa onkin hyvä huomioida lasten tarpeet, taidot ja vahvuudet. Kun nähdään lasten hyvä ja luonteenpiirteet voimavarana, lapsi kokee myönteisyyttä ja tuntee, että hänestä välitetään.

Lapsilla on mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, päätöksentekoon ja arviointiin aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina. Lapsen osallisuus alkaa mukana olosta muiden suunnittelemassa toiminnassa ja laajenee lapsen kasvaessa ja kehittyessä. Lasten yrittäjyyttä kannustetaan antamalla heille kokemuksia siitä, että heitä kuunnella ja että heidän ideoihinsa,

ajatuksiinsa ja aloitteisiinsa suhtaudutaan vakavasti. Henkilöstöltä vaaditaan uskallusta heittäytyä kokeilemaan uusia asioita yhdessä lasten kanssa.

Lapsia kannustetaan myös pyytämään apua sekä auttamaan toisiaan. Toteutuessaan osallisuus lisää myös ryhmän yhteisöllisyyttä. Tarvittaessa osallisuutta voidaan edistää esimerkiksi ympäristön esilleanoilla ja toimintaa dokumentoimalla sekä kuvakommunikaation ja viittomien avulla. On hyvä pohtia esimerkiksi sitä, mitkä tavarat ja materiaalit ovat lasten saatavilla.

Lasten osallisuuden tärkeydestä ja siihen liittyvistä toimintatavoista keskustellaan yhdessä lasten huoltajien kanssa. Näin rakennetaan jatkumo kodin ja varhaiskasvatuksen välille. Lapsen osallisuus ei ole lapsen omaa päättämistä, vaan se perustuu yhteisiin neuvotteluihin.

Anne Ollilan (2019) opinnäytetyö [”Lasten osallisuus Kittilän varhaiskasvatuksessa”](#) tulosten mukaan Kittilän varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus on nostettu keskeiseksi toimintaa ohjaavaksi arvoksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa lasten osallisuuden toteutumista Kittilän varhaiskasvatuksessa. Tiimeille suunnatun kyselyn perusteella voitiin todeta, että vuorovaikutuksen merkitykseen perustuva näkemys lasten osallisuudesta on Kittilän varhaiskasvatuksessa melko yhtenäinen. Kittilän varhaiskasvatuksessa on aloitettu toiminnan kehittäminen lasten osallisuutta mahdollistavaan suuntaan ja sen toivotaan kyselyn tulosten perusteella jatkuvan edelleen.

4 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

4.1 Toimintakulttuuri

Kittilän varhaiskasvatuksessa lapsi on yhdenvertainen toimija ja osallistuja, yhdessä aikuisten kanssa. Kiinnitämme lapsessa huomion vahvuuksiin ja kokonaiskehityksen ja oppimisen tukemiseen. Emme puhu heikkouksista vaan taidoista, joita harjoitellaan. Lapsen oppimisen lähtökohtana ovat hänen aiemmat kokemukset ja taidot. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja kiinnittyy lapsen senhetkiseen kokemusmaailmaan, jossa korostuu leikin merkitys.

Tavoitteena on oppia yhdessä lasten kanssa. Kaikki toimintatavat tukevat lapsen kehitystä ja oppimista ja ne täytyy pystyä pedagogisesti perustelemaan. Yhteisössä rohkaistaan uudenlaisten toimintatapojen kokeiluun ja sallitaan myös erehtyminen. Pedagoginen tietoisuus kasvaa, kun yhteisössä käydään keskustelua pedagogiikasta. Yhteisössä näkyy sekä lasten että aikuisten ilo!

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on levollinen, kiireetön ja myönteinen. Henkilöstö kiinnittää huomiota omaan toimintaansa ja vuorovaikutukseen, jotta ympäristö on lapselle turvallinen ja toista kunnioittava. Henkilöstö toimii mallina lapsille.

Kittilässä kiinnitetään huomiota erityisesti kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Huoltajien ja henkilöstön yhteinen näkemys kiusaamisen ehkäisystä on tärkeää löytää. Joka syksy Kittilän varhaiskasvatussyksiköissä pohditaan kiusaamisen ehkäisyä huoltajien kanssa ja laaditaan ryhmäkohtainen suunnitelma.

Tavoitteena on kehittää toimintakulttuuria vielä lapsilähtöisemmäksi. Leikkiin ja sen havainnointiin kiinnitetään huomiota. Lasten osallisuus huomioidaan kaikessa tekemisessä ja varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet viedään arkeen.

4.2 Pienryhmätoiminta

Laadukas varhaiskasvatus koostuu pienryhmissä tapahtuvista toiminnoista, leikistä ja siirtymätilanteista. Pienryhmätoimintaa suunniteltaessa otetaan huomioon mm. lapsen kehitysvaihe, kaveri- ja leikkisuhteet sekä yksilölliset tuen tarpeet. Pienryhmässä lapsen havainnointi ja yksilöllinen huomiointi on helpompaa, ja myös henkilöstön läsnäolo mahdollistuu paremmin. Toiminta rakentuu

havainnoinnin pohjalta ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan luodaan ryhmän toimintaa kuvaavat käytännöt.

Pienryhmätoimintaa voidaan toteuttaa useilla eri malleilla. Ryhmä voidaan jakaa esimerkiksi kahteen tai kolmeen pienryhmään. Näitä ryhmiä voidaan jakaa vielä pienemmiksi, ottaen huomioon esimerkiksi lasten tuen tarpeet. Ryhmät voivat olla kiinteitä, jolloin pienryhmä koostuu samoista lapsista päivittäin. Vaihtelevissa pienryhmissä lapset vaihtuvat useammin. Kiinteiden pienryhmien merkitys korostuu erityisesti pienillä lapsilla: pienryhmä takaa sen, että lapsen vuorovaikutussuhteiden määrä ei ole niin iso päivän aikana.

Myös henkilöstön osalta pienryhmät voivat vaihdella: varhaiskasvattaja voi olla päivittäin, viikoittain tai kuukausittain eri ryhmän kanssa toiminnassa. Tärkeintä on, että koko henkilöstö tuntee lapset ja osaa toimia heidän kanssaan.

Pienryhmäjakoja suunniteltaessa otetaan aina huomioon koko ryhmän tarpeet ja siten jokainen ryhmä löytää heille toimivimman pienryhmämallin. Koko ryhmässä tapahtuvia toimintoja ovat yhteiset tapahtumat, retket ja juhlat.

4.3 Pienten pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen aloituksella on suuri merkitys pienen, alle 3-vuotiaan, lapsen elämään ja siihen on haluttu Kittilässä panostaa. Pienten lasten varhaiskasvatuksessa hoito, kasvatus ja opetus muodostavat kokonaisuuden, joka on läsnä kaikissa tilanteissa. Perushoidon lisäksi lapsen päivään kuuluu varhaiskasvatuksessa olennaisesti leikki. Myös lyhyitä ohjattuja tuokioita järjestetään säännöllisesti osana arkea. Tärkeintä on kuitenkin, että toiminta on konkreettista, mielenkiintoista ja iloa tuottavaa sekä lapselle mielekästä. Päivän kulussa on hyvä muistaa sääntö ”iältään nuorimmat ensin” kaikissa muissa tilanteissa paitsi päiväunilta heräämisessä. Lasten yksilölliset tarpeet otetaan huomioon kaikessa toiminnassa.

Kolmena ensimmäisenä vuonna kehitys on nopeaa, ja silloin kehittyvät peruluottamus ja perusoppimismotivaatio. Henkilöstön tehtävänä on luoda rohkaiseva ilmapiiri, jossa lapset voivat leikkiä, liikkua, tutkia, kokeilla ja harjoitella sosiaalisia taitojaan turvallisesti. Aikuisen kuuntelevalla, läsnä olevalla ja näkevällä vuorovaikutuksella on tässä keskeinen merkitys.

Pieni lapsi oppii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Varhaiskasvatuksessa tärkeintä ovatkin ihmisten väliset suhteet. Alle 3-vuotiaiden lasten kanssa toimittaessa on osattava kuunnella ja puhua lasten kieltä, joka on usein sanatonta tunteiden ja kehon kieltä.

Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsen kehitystaso ja tarpeet. Pienemmässä ryhmässä lapsella on mahdollisuus leikkiä rauhassa, sillä myös pienimmät tarvitsevat keskeytyksetöntä leikki-aikaa. Hyvin suunnitellussa toiminnassa henkilöstön on helpompaa huomioida jokainen lapsi sekä hänen aloitteensa ja tarpeensa paremmin.

Pienten lasten varhaiskasvatuksessa tärkeitä piirteitä ovat pysyvyys, ympäristön tapahtumien toistuvuus ja säännönmukaisuus. Niiden toteutuessa lapset voivat tuntea olonsa turvallisiksi, kuuluvansa jonnekin ja olevansa tärkeitä. Siksi on tärkeää turvata vertaisryhmän ja henkilöstön pysyvyys. Varhaiskasvatustilain yhtenä tavoitteena on mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustilain välillä, ja tähän myös Kittilässä pyritään.

Miten pieniä pitäisi hoitaa?:

”Leikkiä, syöttää... Vaikeaa on nukuttaminen kun ne aina herrää. Juottaa, sylissä pitää.” ”Silittää.”

4.4 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatusympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Kun ympäristö suunnitellaan joustavaksi, sitä voidaan muuttaa ajan tarpeiden mukaan. Tilojen suunnittelulla voidaan edesauttaa erilaisten ja erikokoisten vertaisryhmien toimintaa. Henkilöstö ottaa huomioon ympäristön suunnittelussa lasten kiinnostuksen kohteet, lasten omat ideat sekä mahdollistavat lasten oman osallistumisen oppimisympäristöjen rakentamiseen.

Monipuolinen, joustava ja kiireetön ympäristö herättää lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua ja uteliaisuutta. Oppimisympäristöt kannustavat jokapäiväiseen riittävään liikuntaan sisällä ja ulkona. Kittilän kaunis luonto, vaihtuvat vuodenaajat väriineen ja tunnelmineen tarjoavat lapselle mahdollisuuden elämyksiin ja kokemuksiin. Hyvin suunniteltu ympäristö kannustaa lasta leikkimään ja oppimaan, tutkimaan ja toimimaan sekä ilmaisemaan itseään.

Pienemmissä ryhmissä toimiminen edistää lasten ja kasvattajien keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa. Rikasta leikkiympäristöä rakennettaessa henkilöstö ottaa huomioon lasten leikin eri kehitysvaiheet sekä ajankohtaiset kiinnostuksen kohteet.

Turvalliset ihmissuhteet ovat hyvän oppimisen ja myönteisen oppimisasenteen perusta. Hyväksyvässä, rauhallisessa ilmapiirissä lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Hän tulee kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään. Henkilöstön vastuulla on kannustavan ja muita kunnioittavan ilmapiirin luominen ja ylläpito ryhmässä sekä ikä- ja kehitysvaiheiden huomioonottaminen. Läheisessä vuorovaikutuksessa aikuisten ja toisten lasten kanssa opetellaan kantamaan vastuuta omista teoista, hyväksymään ympärillä erilaisuutta ja toimimaan tasavertaisena ryhmän jäsenenä.

”En täällä pelkää mitään. Joku saattaa täällä pelätä minun tekemää krokotiiliä.”

4.5 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Lapsen huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeisellä sijalla varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on toimia yhdessä lapsen huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. Huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarkoittaa henkilöstön ja lapsen huoltajien tietoista sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Tavoitteena on tuoda koti ja päivähoito lähelle toisiaan. Huoltajilla on lapsensa ensisijainen kasvatust vastuu ja -oikeus, ja yhteistyössä henkilöstö asettuu huoltajien rinnalle. Yhteistyö perustuu kuunteluun ja toisen kuulemiseen. Hyvän yhteistyön edellytys on huomioida perheiden erilaisuus ja erilaiset arvovalinnat.

Yhteistyö lähtee aina lapsen tarpeista ja sitä ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen. Tavoitteena on, että lapsi toimijana ja oman elämänsä kokijana tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Lapsen leikin, toiminnan, kokemusten, tarpeiden ja toiveiden havainnointi ja havaitseminen ovat keskiössä, ja merkityksellistä on myös se, mitä ja miten lapsen kanssa puhutaan. Yhteistyössä henkilöstö sitoutuu vahvistamaan lapsen ja huoltajan välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on ammatillista toimintaa, jossa huoltajille järjestetään mahdollisuuksia osallistua omaa lastaan sekä koko päiväkotia/lapsiryhmää koskeviin kasvatust keskusteluihin. Keskusteluissa huoltajien ja henkilöstön tiedot ja kokemukset yhdistyvät lapsen hyvinvointia kannattelevalla tavalla. Yhteistyö perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja vastuun jakamiseen, ja edellyttää henkilöstön ja huoltajan keskinäistä luottamusta ja huolen jakamista arjen kasvatust kysymyksistä. Huoltajilla on oikeus tehdä yhteistyötä omalla äidinkielellään, joten mahdollisuus tulkin käyttöön on olemassa.

Yhteistyö alkaa aina tutustumisella. Se korostuu aloituksen lisäksi myös erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten ryhmästä tai hoitopaikasta toiseen siirryttäessä. Siirtymävaiheissa huoltajien ajatuksia ja toiveita kuullaan ja ne otetaan huomioon siirtymiä toteutettaessa.

Yhteistyössä on keskeistä tehdä tilaa lapsen ja huoltajien näkemysten ja kokemusten sekä arvioinnin kuulemiselle. Yhtenä yhteistyön tavoitteena on myös tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen tuen tarve ja yhdessä huoltajien kanssa etsiä siihen sopivat toimintatavat lapsen tukemiseksi. Tavoitteena on, että kuulemiseen, kunnioitukseen ja luottamukseen perustuvassa yhteistyösuhteessa sekä henkilöstö että huoltaja voivat ilmaista välittömästi myös mahdollisen huolensa lapsesta.

Yhteistyön kehittyminen vaatii aikaa, keskusteluja ja vastavuoroisuutta. Yhteistyön muodot sovelletaan kullekin perheelle sopiviksi. Esimerkiksi tiedon siirto on mahdollista mm. kasvotusten, sähköisesti, Daisyn (päivähoidon sähköinen järjestelmä) välityksellä, puhelimitse tai reissuvihkolla.

Yhteistyö vahvistuu päivittäisissä kohtaamisissa, joihin on tärkeää ottaa myös lapsi mukaan kertomaan omia ajatuksiaan ja kuulumisiaan. Lisäksi vuoden aikana järjestetään vanhempainiltoja ja muita perheille suunnattuja tapahtumia, jotka osaltaan vahvistavat yhteistyön toteutumista. Näiden yhteisten tapahtumien kautta myös perheiden välinen yhteistyö mahdollistuu.

Kati Hakalan (2018) opinnäytetyön "[Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja vanhempien osallisuus; Kehittämistyö Kittilän kunnan sesonkiluonteisessa varhaiskasvatuksessa](#)" tulosten perusteella vanhemmat kaipaavat tiedonsaannin kehittämistä, jotta sujuva yhteistyö ja osallisuus mahdollistuisivat. Kehittämiskohtia huomattiin olevan useampi, joista tärkeimmiksi työntekijät nostivat tiedonsaannin, tutustumis- ja siirtymätilanteet sekä koko kunnan varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittämisen yhtenäisemmäksi. Näihin tarpeisiin pyrkii omalta osaltaan vastaamaan tämä päivitetty Kittilän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma.

Monialainen yhteistyö

Kittilässä varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa, jossa on mukana ammattilaisia sekä opetus- että sosiaali- ja terveystoimesta. Yhteistyö rakentuu lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi ja sen merkitys korostuu, mikäli herää

huoli lapsen kehityksestä ja/tai kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Työtä toteutetaan jatkuvan kehittämisen periaatteella noudattaen lakeja, asetuksia, vaitiolovelvollisuutta, luottamuksellisuutta, lapsen etua sekä perheen kunnioitusta. Yhteistyömuotoja ovat mm. konsultaatiot, työryhmät, neuvottelut ja koulutukset.

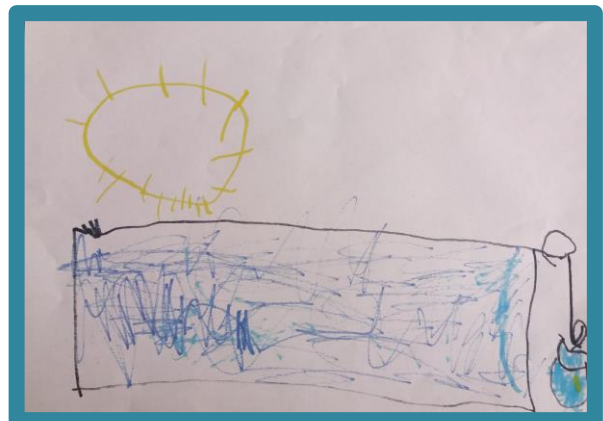
Kittilän kunnassa on käytössä Lapset puheeksi -keskustelumenetelmä. Varhaiskasvatuksessa se käydään jokaisen 3 vuotta täyttävän lapsen perheen kanssa. Lisäksi keskustelu voidaan käydä perheen muutostilanteissa tai milloin vain, kun lapset halutaan ottaa puheeksi. Keskustelua voivat pyytää myös lapset huoltajat. Menetelmä on käytössä varhaiskasvatuksen lisäksi kouluilla sekä sosiaali- ja terveystoimella.

Neuvolan kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi lapsen täyttäessä 4 vuotta, jolloin lapsen kokonaiskehitystä arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa. Tällöin sekä huoltajat että henkilöstö täyttävät oman osuutensa arviointikaavakkeesta, jonka huoltajat toimittavat neuvolaan. 4 -vuotiaan neuvolakäynnistä saadaan palaute myös varhaiskasvatukseen.

Kittilän varhaiskasvatuksessa on vakiintuneena käytäntönä moniammatillinen lapsiperheteriimi, joka on matalan kynnyksen luottamuksellinen keskustelupaikka kaikille lapsen kanssa toimiville. Moniammatillista osaamista tarvitaan usein varhaiskasvatuksessa lapsen kehityksen, oppimisen ja kasvun tukemiseen, samoin suunnitteluun ja toteutukseen. Lapsiperheteriimissä voidaan myös kertoittaa vanhemmuuteen tarvittavaa tukea ja perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Moniammatillisen lapsiperheteriimin kokoonkutsuja on tavallisimmin varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lapsiperheteriimissä on mahdollista saada hyvinkin nopeasti huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi saman pöydän ääreen lastenneuvolan terveydenhoitaja, psykologi, erilaiset terapeutit (puhe-, toiminta- ja fysioterapeutti) ja/tai sosiaalityöntekijä sekä perhetyöntekijä. Huoltajien kanssa sovitaan, ketä paikalle kutsutaan. Aloite yhteiseen neuvonpitoon voi tulla keneltä tahansa edellä mainitulta ammattilaiselta. Lapsiperheteriimissä sovitaan lapselle ja perheelle tarvittava tuki. Samalla sovitaan myös siitä, että kuka seuraa ja arvioi tuen toteutumista. Tarvittaessa lapsiperheteriimi voidaan kutsua koolle uudestaan, mikäli tapaamista ei ole sovittu aikaisemmin.

Muita merkittäviä varhaiskasvatuksen yhteistahoja Kittilässä ovat Revontuliopisto, liikunta- ja kulttuuritoimi, kirjasto, poliisi, seurakunta, eri järjestöt ja paikalliset yritykset. Esimerkiksi kulttuuritoimi järjestää koko kunnan lapsille taide- ja kulttuurielämyksiä ja tukee lasten osallisuutta taiteen tekemiseen ja kokemiseen sekä paikalliseen taiteen ja kulttuuriin tutustumiseen. Kirjasto järjestää satutuokioita säännöllisesti, joihin kaikki lapset voivat osallistua. Myös järjestöt, oppilaitokset ja seurakunta järjestävät erilaisia tempauksia, joihin varhaiskasvatuksen toimijat ja lapset voivat osallistua. Lisäksi voidaan järjestää tutustumisia huoltajien työpaikkoihin ja paikallisten yritysten toimintaan lasten kanssa. Yhteistyö kaikkien näiden tahojen kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista.

5 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

5.1 Pedagoginen viitekehys

Varhaiskasvatuksen suunnittelu perustuu henkilöstön tietoon varhaispedagogiikasta sekä lapsen ja lapsiryhmän havainnointiin. Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 2). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 2. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

5.2 Pedagoginen johtajuus

Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa on valtakunnallisen ja paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman johtamista sekä toteutumisen seuranta ja kehittämistä. Pedagoginen johtajuus toteutuu yhtenäistämällä eri lapsiryhmien varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisia käytänteitä ja kehittämällä yhdessä uusia toimintatapoja. Varhaiskasvatuspäällikkö ja päiväkotien johtajat vastaavat varhaiskasvatushenkilöstön kouluttautumisesta ja uuden tiedon osaamisesta sekä käyttöönotosta. On tärkeää ylläpitää pedagogista keskustelua tiimien välillä koko vuoden ajan, sillä tämä takaa yhtenäisen toiminta- ja kasvatuskulttuurin sekä mahdollistaa turvallisen ja pysyvän kasvuympäristön eri ikävaiheissa.

Varhaiskasvatuksen palaverikäytännöllä turvataan pedagoginen suunnitelmallisuuden toteutuminen ja kehittämistä sekä tiedonkulkua ja henkilöstön kuulemistä. Tiimien, toimintayksiköiden ja ammattiryhmien säännölliset palaverit ovat osa Kittilän varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Lisäksi järjestetään koko varhaiskasvatushenkilöstön yhteisiä suunnittelu-, arviointi- ja koulutuspäiviä. Esimiehen tulee myös tiedostaa työntekijöiden koulutustarpeet ja huolehtia, että tieto täydennyskoulutuksista saavuttaa henkilöstön.

Päiväkodin johtaja on pedagoginen johtaja, joka vastaa kehittämistyöstä vastuualueellaan. Myös varhaiskasvatuksen opettajan rooli on olla oman tiimensä pedagoginen johtaja. Varhaiskasvatuksen opettajat, lastenhoitajat ja ohjaajat ovat yhdessä vastuussa lapsiryhmässä toteutettavasta pedagogiikasta. Varhaiskasvatuksen opettajat (myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja) toimivat yksikön esimiehen työparina pedagogisessa kehittämistyössä yhdessä koko työtiimin kanssa. Perhepäivähoidossa pedagoginen ohjaus tapahtuu sekä perhepäivähoidosta vastaavan päiväkodin johtajan että varhaiskasvatuksen erityisopettajan toimesta.

5.3 Havainnointi, dokumentointi ja suunnittelu

Lapsen toimintaa havainnoimalla saadaan ymmärrystä ja tietoa lapsen kehityksestä, tiedoista ja taidoista. Lasta voidaan havainnoida tarkkailemalla eri tilanteita, kuuntelemalla lapsia, mukana leikkimällä tai keskustelemalla lasten kanssa. Lapsen leikit, piirrokset, kiinnostuksen kohteet ja tapa

toimia ryhmässä (mm. asenteet, itsesääätely) kertovat myös paljon lapsesta. Havainnot kirjataan ylös paperille, vihkoon tai havainnointilomakkeisiin.

Havaintojen pohjalta dokumentoidaan tietoa, jotta saadaan mahdollisimman hyvä tuntemus lapsesta. Havaintojen dokumentointi mahdollistaa sen, etteivät merkitykselliset asiat unohdu ja niihin on helppo palata tarvittaessa. Dokumentoitua tietoa voidaan hyödyntää siirtymävaiheissa ja käyttää vuorovaikutuksen tukena niin huoltajien kanssa kuin moniammatillisessa yhteistyössä.

Pedagogista dokumentointia ovat kirjattujen havaintojen lisäksi myös lasten kasvunkansio, valokuvaaminen, videointi, äänittäminen, sadutus ja piirustukset. Pedagogisella dokumentoinnilla tehdään myös toiminta näkyväksi.

Kittilän kunnan varhaiskasvatuksessa dokumentoinnin ja suunnittelun yhtenä välineenä on sähköisen Daisy-järjestelmän varhaiskasvatussuunnitelma-lomake. Huoltajien kanssa tehtävän lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman avulla henkilöstö ja huoltajat sopivat yhteisistä asioista ja jakavat ymmärrystä lapsen tiedoista ja taidoista. Lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat muodostavat yhdessä perustaa koko ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmalle, joka luo edelleen pohjaa toiminnan suunnittelulle. Kontekstianalyysia puolestaan käytetään lapsiryhmän toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Lisäksi ryhmissä voi olla käytössä myös muita havainnoinnin, dokumentoinnin ja suunnittelun menetelmiä.

Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu perustuu lasten havainnointiin ja tiedon dokumentointiin. Tavoitteena on, että lapset tunnetaan yksilöinä: heidän tarpeensa, kiinnostuksen kohteensa, kaverisuhteensa sekä kasvuympäristönsä tulevat tutuksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja toimintaa suunnitellaan ottaen nämä huomioon.

Lapsen osallisuus toimintaan ja sen suunnitteluun, kuten keskustelut tai muunlaiset ilmaisut, kertovat henkilöstölle mitä lapsi tarvitsee tai haluaa toiminnalta. Osallistuminen on myös sanatonta vaikuttamista kuten tunnetilojen ja mielialan ilmaisuja tai lapsen tekemien valintojen seuraamista. Pedagogisesti taitava henkilöstö kykenee hyvän havainnoinnin pohjalta suunnittelemaan kaikille lapsille mielekästä ja tarpeenmukaista toimintaa, jossa jokainen lapsi kokee osallisuuden tunteen.

Toimintaa suunnitellaan lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa sekä lasten omaehtoisena toimintana, lasten ja henkilöstön yhdessä ideoimana tai henkilöstön suunnittelemana toimintana.

Suunnittelun tavoitteena on, että ryhmän toiminta on mielekästä ja tarpeenmukaista. Toiminnassa tulee huomioida lasten osallisuus, tiedot ja taidot mahdollistaen lasten laaja-alainen ja leikinomainen oppiminen. Näin lapsiryhmä on osallisena toiminnan suunnittelussa, joko suoraan tai henkilöstön havaintojen pohjalta. Suunnitelmia ja havaintoja arvioidaan, jotta toimintaa voidaan kehittää, työtapoja monipuolistaa sekä oppimis- ja kasvu ympäristöä muuttaa. Arviointi on henkilöstön työväline, johon osallistuvat myös lapsi ja huoltajat.

”Mistä asiasta haluaisit oppia lisää?”:

”Semmoisista mikä on minulle vaikeaa.”

”Avaruudesta ja raketeista.”

”Saksaa haluaisin oppia.”

”Kuperkeikan.”

5.3 Monipuoliset työtavat

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisia työtapoja, joiden valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Siksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työkenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Pedagogiikka on läsnä kaikissa tilanteissa. Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Kittilän varhaiskasvatuksessa lapset osallistuvat työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla on mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään yhdessä uusia työtapoja.

Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä, joita löytyy varhaiskasvatuksen ympäristöjen lisäksi esimerkiksi luonnosta tai lähiympäristöstä. Kittilän varhaiskasvatuksessa hyödynnetään esimerkiksi kunnan liikunta-alueita (urheilukentät, jäähalli, urheiluhalli, hiihtoladut ym.) sekä kirjaston palveluita.

5.4 Leikki

Leikki on lapselle ominaisin tapa toimia; se on lapselle tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Lapsi osallistuu leikkiin koko persoonallaan, tahdon, tunteen ja ajattelun voimalla. Leikin kautta lapsen oppimisen kannalta tärkeät kyvyt ohjata ja säädellä omaa toimintaa vahvistuvat.

Leikin aiheet kumpuavat lapsen omasta elämästä ja kokemuksista sekä ympäröivästä yhteiskunnasta. Lapsi käy leikin kautta läpi erilaisia tunteita ja harjoittelee sosiaalisia taitoja. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen tärkeitä, myös vaikeita asioita ja kokemuksia. Lapsille annetaan mahdollisuus leikkiä oman kiinnostuksensa mukaan kaikenlaisia leikkejä jaottelematta niitä erikseen tyttöjen ja poikien leikkeihin. Lapset ottavat leikkeihinsä mallia aikuisten tavasta toimia. Leikki toimii vahvana vuorovaikutuksen ja ystävyyssuhteiden rakentamisen keinona. Vuorovaikutuksessa tapahtuva leikki vahvistaa myös lapsen kielen kehitystä.

Henkilöstön on tärkeää huomioida, milloin leikkiä voidaan rikastuttaa ja tukea sen kehittymistä. Henkilöstön läsnäolo leikissä tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee kiusaamista. Leikin havainnointi onkin tärkeä osa varhaiskasvatuksen henkilöstön työtä. Havainnoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa.

Leikkiympäristöä suunniteltaessa huomioidaan leikkivälineiden helppo saatavuus, monipuolisuus ja esteettisyys. Leikkivälineille on omat paikkansa, jonne lapset itse pystyvät ne leikin jälkeen palauttamaan. Hyvässä leikkiympäristössä lapset voivat hyödyntää tilaa ja leikkivälineitä luovasti. Leikkivälineiden tulee antaa lapselle mahdollisuus oman mielikuvituksen käyttöön leikkiä rakentaessaan (esim. palikat, peitot, tyynyt). Leikkiympäristö on joustava ja sitä muokataan yhdessä lasten kanssa.

Leikeissä näkyy myös kulttuurillinen kasvatus ja paikallisuus. Sukupolvia yhdistävien perinneleikkien lisäksi muuttuva maailma tuo mukanaan uusia ulottuvuuksia leikkiin. Sen vuoksi lapsen omalle tekemiselle ja kokemiselle on annettava tilaa. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä tärkeämpää on kuitenkin aikuisen herkkä läsnäolo. Pienen lapsen ensimmäiset leikit leikitään usein yhdessä aikuisen kanssa sylissä lorutellen. Henkilöstön läsnäolo auttaa lasta keskittymään ja laajentamaan leikkiä. Henkilöstön tehtävänä on tukea lasten välistä vuorovaikutusta sekä osallistua leikkiin tavoitteita tukien ja leikkiä rikastaen.

Henkilöstön on turvattava lapsille leikkirauha; leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin. Yhteisössä kannustetaan luovuuteen ja kekseliäisyyteen; lasten ilo saa näkyä ja kuulua. Aloitteille ja elämyksille annetaan tilaa. Lisäksi on tärkeää mahdollistaa leikkien jatkuvuus ja pitkäkestoisetkin leikit sisällä ja ulkona.

Luonto on tärkeä osa kittiläläistä varhaiskasvatusta, ja ulkoleikit ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen arkea Kittilässä. Ulkoleikeissä näkyy vahva paikallinen luontoon ja ulkoiluun liittyvä harrastuneisuus (esim. metsästys, kalastus, retkeily). Ulkoleikeissä lapsen mielikuvitukselle on tilaa, kun käytettävissä ovat luonnon omat materiaalit ja ympäristö ojineen, kantoineen ja mäkineen.

*”Mikä on tärkeää hoidossa?”:
”Legoleikki ja ulkoilu. Piirtäminen, askartelu, leikkiminen kavereitten kaa.”*

5.5 Oppimisen alueet

Kielten rikas maailma

Kielen kehittyminen ja kielelliset taidot ovat olennainen osa varhaiskasvatusta, koska kieli kehittyy eniten juuri varhaiskasvatusikäisellä. Kieli on erityisen tärkeä vuorovaikutuksen ja itseilmaisun kannalta, sillä se mahdollistaa lapsen osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden. Kielen avulla jäsennetään koko ympäröivää maailmaa, kuten tutustutaan toisiin, hankitaan tietoa ja vaikutetaan. Sosiaalinen vuorovaikutus takaa onnistuneita kiintymyssuhteita, jotka vaikuttavat koko lapsen kehitykseen. Kielen kehityksen tukemisella on tarkoitus vahvistaa lapsen uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin sekä monilukutaidon kehittymistä.

Lapsen kielellisyys on aina sidoksissa kotikulttuuriin. Perheissä kieltä voidaan käyttää eri tavoin ja kieliä voi myös olla useita. Lapsen omaa äidinkieltä tuetaan ja siihen tutustutaan yhdessä koko ryhmän kanssa. Lapsen kielellinen identiteetti kehittyy näin vahvimmin. Perheiden kanssa tulee aina keskustella kotona käytetyistä kielistä ja tavoitteista lapsen kielelliseen osaamiseen. Tavoitteiden asettamisessa voidaan käyttää apuna varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.

Kielen kehittymisellä on erilaisia vaiheita lapsuudessa. Pienellä lapsella korostuvat kielen kehityksessä toistot, ilmeet, eleet, lorut, laulut ja kuvat. Tällöin henkilöstön on tärkeää jäsentää ympäröivää maailmaa lapselle. Pikkuhiljaa lapsi alkaa toistaa sanoja perässä ja ensimmäiset sanat liittyvät välittömään kasvu-ympäristöön. Kolmivuotiaan lapsen puhe on jo ymmärrettävää. Ensimmäiset kolme vuotta ovatkin kielen kehityksen tärkeimmät vaiheet. Esiopetukseen mennessä lapsi on jo kiinnostunut kielen lisäksi kirjaimista, numeroista ja erilaisista äänneistä ja tavuista. Kielen kehitystä tuetaan mm. lastenkirjallisuuden avulla, rohkaisemalla lasta keksimään itse tarinoita ja leikkillisesti lukemaan

ja kirjoittamaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään myös visuaalisia, audiotiivisiä ja audiovisuaalisia materiaaleja.

Saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla, joita ovat: Vuorovaikutustaidot (vuorovaikutus lasten ja aikuisten kanssa, kuulluksi tuleminen, myös non-verbaalisten viestien huomioiminen), Kielen ymmärtämisen taidot (sanoittaminen ja kuvaileva kieli, kuvat, esineet ja tukiviittomat apuna), Puheen tuottamisen taidot (rohkaistaan lapsia puhumaan eri tilanteissa aikuisten ja toisten lasten kanssa, äänensävyjen ja -painon huomioiminen), Kielen käyttötaidot (kertominen, selittäminen, puheen vuorottelu, eläytyminen, huumori ja hyvät tavat), Kielellinen muisti ja sanavarasto (lorut, laululeikit, kielellä leikkittely, nimeäminen ja kuvaaminen, kirjojen lukeminen), Kielitietoisuus (herättää lasten kiinnostus suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan, kielten muotojen ja rakenteiden huomioiminen)

Varhaiskasvatuksen piirissä olevien 3-vuotiaiden puheen ja kielenkehitystä arvioidaan Kettu -arviointimenetelmällä. Tätä arviointimenetelmää voidaan käyttää myös suomen kielen taitojen arviointiin yli 3-vuotiaille lapsille, joiden toinen tai kotona käytetty kieli on joku muu kuin suomi. Riittävän varhaisella tuella ja kielellisten taitojen harjaannuttamisella voidaan estää mahdollisia myöhempiä oppimisen pulmia, onhan kieli tärkeä ajattelun ja oppimisen väline.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen kielellisiä taitoja ja vahvistetaan myös oppimaan oppimisen taitoja. 4 – 5 -vuotiaat ovat otollisessa iässä lukemisen ja kirjoittamisen perusvalmiuksien harjoitteluun. Kaikkien 5 -vuotiaiden kanssa tehdään LuKiva -arviointi, jonka avulla arvioidaan lukemista edeltäviä taitoja ja kartoitetaan, ovatko lapsen lukemisen valmiudet ikätasoisia vai vasta kehittymässä. Lukemisen pulmia voidaan nykytietämyksen mukaan ehkäistä ja lievittää taitoja harjoittavien leikkien ja pelien avulla.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten

oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita

esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Kittiläläinen varhaiskasvatus yhdessä kulttuuritoimen kanssa järjestää lapsille tilaisuuksia vierailta ammattilaisteatterien näytöksissä ja erilaisissa konserteissa. Vierailut paikallisiin taidegallerioihin ovat myös osa varhaiskasvatusta. Lasten omat työt ovat esillä näyttelyissä varhaiskasvatuksen tiloissa. Myös Kittilän kirjaston kanssa tehdään yhteistyötä näyttelyiden muodossa.

Kittiläläisten lasten ilmaisua inspiroi ympäröivä luonto selkeine vuodenaikoinen läpi vuoden. Esimerkiksi työstettävät luonnonmateriaalit ovat käden ulottuvilla ja metsäretket tarjoavat ihmeteltävää kaikille aisteille. Talvisin lumi ja jää ovat myös ehtymättömiä materiaaleja taiteelliseen ilmaisuun.

Aikuisen rooli eri ilmaisumuotojen mahdollistajana on kokonaisuudessaan merkittävä. Henkilöstö on omalla toiminnallaan rohkaisemassa lasta itseilmaisuun. Monipuolinen välineistö ja toimiva esteettinen ympäristö ovat lähtökohtia laadukkaaseen taidekasvatuksen toteutumiseen.

Minä ja meidän yhteisömme

*Ystävyys ei tunne rajoja, se on maailmankokoinen.
Jokainen ihminen täällä on toinen toisensa kaltainen.
(Kiitos – sanoi leijona: loruja lasten arkeen)*

Eettiset kysymykset nousevat esille varhaiskasvatuksessa, jossa lapset kohtaavat erilaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lähiympäristön moninaisuuteen ja tuodaan esille sitä, että erilaiset tavat ajatella ja toimia ovat osa ympäristöä.

Eettisessä kasvatuksessa pyritään pohtimaan lapsia askarruttavia kysymyksiä oikeasta ja väärästä sekä miettimään erilaisia aihealueita ja niihin liittyviä tunteita kuten ystävyys, kiusaaminen, yhdessä tekeminen tai leikin ulkopuolelle jääminen. Eettisen kasvatuksen

tehtävänä on myös opettaa lasta hyväksymään ja kunnioittamaan itseään, sillä positiivinen minäkuva mahdollistaa toisenkin kunnioittamisen juuri sellaisena kuin hän on. Eettistä kasvatusta voidaan toteuttaa esimerkiksi draaman, leikin, satujen tai musiikin kautta.

Katsomuskasvatus on erilaisten katsomuksien ja uskontojen tarkasteluja. Ryhmässä voi olla useista erilaisista uskonto-, katsomus- tai ideologia- ja aatetaustoista olevia lapsia ja perheitä. Tarkoituksena on, että lapsiryhmässä opitaan arvostamaan niin omaa kuin muiden katsomusta. Toisen uskontoon/katsomukseen voidaan tutustua esimerkiksi erilaisten juhlapyhien avulla. Tärkeintä on, että lapsen omaa identiteetin kasvua ja kehitystä tuetaan ja jokaisella itsellään arvokas olo juuri sellaisena kuin hän on.

Katsomuskasvatukseen liittyvät asiat sovitaan huoltajien kanssa ja otetaan toiminnassa huomioon. Erilaisiin katsomuksiin sekä niihin liittyviin perinteisiin ja tapoihin tutustuminen liitetään arjen asioihin. Katsomuskasvatuksen keskeisiä sisältöjä ovat juhlapyhät ja niiden perinteet sekä lapsen kysymykset ja pohdinta. Kirkolliset juhlapyhät huomioidaan toiminnassa huoltajia kuunnellen ja heidän näkemyksiään kunnioittaen.

Katsomuskasvatukseen kuuluu lapsen oman uskonnon tapoihin, traditioihin ja sisältöihin tutustuminen. Varhaiskasvatuksessa toimintamuotona ovat esim. sadut, musiikki, kuvataide, draama ja vierailut. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on kaikkien katsomusten kunnioittaminen, tasavertaisuus ja tasa-arvoisuus. Huoltajia myös rohkaistaan kertomaan omista näkemyksistään ja tuomaan esille omia katsomuksiaan.

Kittilän varhaiskasvatus tekee yhteistyötä paikallisen seurakunnan kanssa. Yhteistyöstä kerrotaan vanhemmille aina lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Kittilän seurakunta järjestää varhaiskasvatukseen kirkkomuskari-tuokioita, joissa on ideana kertoa pyhistä ja kristillisestä uskosta tarinoiden ja laulujen avulla. Kirkkomuskarin lisäksi vierailaan kirkossa muutaman kerran vuodessa kirkollisten juhlien aikaan. Huoltajat saavat päättää, osallistuvatko heidän lapsensa tapahtumiin ja toimintaan, joita seurakunta järjestää. Mikäli perhe ei halua lapsen osallistuvan näihin, järjestetään lapselle ennalta tiedossa olevan teeman mukaista toimintaa ([Katsomuskasvatus](#)).

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lapsi on luontainen tutkija. Hän ihmettelee, tutkii ja oppii kokeilemisen ja oivaltamisen kautta. Oma-kohtaiset elämykset, havainnot ja kokemukset auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Osa kokemuksista jää yhden lapsen ja aikuisen väliseksi pohdinnaksi, osa saa koko ryhmän innostumaan ja pohtimaan. Henkilöstön suhtautumistavalla lasten kysymyksiin ja selityksiin on lasten oppimisen ja toiminnan kannalta suuri merkitys. Henkilöstön on tärkeää pysähtyä kuuntelemaan lasten ihmettelyjä ja pohdintoja ja keskustella lasten kanssa heitä kiinnostavista asioista. Tutkiva oppiminen on parhaimmillaan ja merkityksellisimmillään osallisuuteen perustuva yhteisöllinen tutkimusprosessi. Oppiminen ei ole vain tietojen ja taitojen oppimista, vaan myös emotionaalisesti virittävää: tutkiessamme myös koemme ja teemme, elämme ja olemme olemassa.

Innostava, joustava ja monipuolinen varhaiskasvatusympäristö lähiluontoineen mahdollistavat kaikkien aistien ja koko kehon käytön tutkimisen, kokeilemisen ja oivalluksen välineinä. Ympäristökasvatuksella vahvistetaan lapsen luontosuhdetta ja opetetaan lapsille vastuullista toimimista ja kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatukseen sisältyvät oppiminen ympäristössä ja ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Luonnossa retkeillään ja tutkitaan, havainnoidaan eri vuodenaikoja ja tutustutaan eri kasvi- ja eläinlajeihin.

*Mitä haluat tutkia?
"Suurennuslasilla kaikkea"
"Avaruutta"
"Tutkin mitä isi puuhastelee, mie piirustelen"*

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohja lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle. Samalla herätetään kiinnostusta matematiikkaa kohtaan. Tavoitteena on antaa oivaltamisen ja oppimisen iloa. Päivittäisissä toiminnoissa lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapset voivat asettaa järjestykseen asioita ja esineitä, laskea, luokitella, vertailla sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Havaintoja voidaan harjoitella esittämällä kehollisesti sekä erilaisten kuvien ja välineiden avulla. Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan leikkien, pelien, riimien ja lorujen avulla, käyttäen lapsia kiinnostavia materiaaleja apuna. Lapsia houkutellessaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitonsa mukaan. Lasten tilan ja tason hahmottamista sekä niihin liittyvien käsitteiden opettelemista voidaan tukea

esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Askartelut, muovailut ja rakentelut kehittävät lasten geometristä ajattelua ja erilaisten muotojen hahmottamista.

Teknologiakasvatuksen osalta tutkitaan ja kokeillaan erilaisia laitteita yhdessä lasten kanssa. Lapsille annetaan mahdollisuuksia rakennella erilaisista materiaaleista omia laitteita tai tutkia vaikkapa lelujen toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Liikkuminen on luonnollinen ja iloa tuova tapa tutustua itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Liikunnallisen elämäntavan kehittyminen alkaa jo pienenä lapsena. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa, että lapset liikkuvat vähintään kolme tuntia päivässä. Päivittäinen liikunta sisältää kevyen sisäliikunnan ja reippaan ulkoilun lisäksi myös erittäin vauhdikasta menoa. Pienillä lapsilla suosituksen mukaiset tunnit täyttyvät heidän liikkueessaan arjen toimissa.

Liikkuminen on osa päivittäistä toimintaa niin leikeissä kuin taiteellisessa kokemisessa (musiikkiliikunta, satuliikunta, draama). Kittilän varhaiskasvatuksessa mukaillaan [Kittilän kunnan liikunnan opetussuunnitelmaa](#), joka painottaa laaja-alaista oppimista osana liikuntakasvatusta. Riittävä fyysinen aktiivisuus ja monipuolinen liikunta päivittäin ovat tärkeitä lapsen hyvinvoinnille, kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ryhmässä toimiminen kehittää lasten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja, ehkäisten samalla syrjäytymistä. Lapsen tietoisuus omasta kehostaan ja sen hallinnasta luo pohjaa terveelle itsetunnolle. Liikunnan avulla kehitetään lapsen kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten liikunta-, tasapaino- ja välineenkäsittelytaitoja.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan säännöllisesti ja monipuolisesti sekä nauttimaan liikunnan tuomasta ilosta ja mielihyvästä. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin, säällä kuin säällä. Vuodenaikojen mukaan annetaan lapsille mahdollisuus erilaisiin ulko- ja pihaleikkeihin, luisteluun, hiihtoon, pyöräilyyn ja retkeilyyn. Samalla harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä tapoja ja sääntöjä.

Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että hyvin suunnitellun ja ohjatun liikunnan lisäksi lapsilla on mahdollisuus myös omaehtoiseen liikuntaan. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja olosuhteissa.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Kittilän varhaiskasvatuksessa huomioidaan päivittäisessä toiminnassa [Varhaiskasvatuksen ruokasuositukset](#) sekä ruokalistaissa että ruokakasvatuksessa. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Parhaimmillaan ruokailu on virkistyshetki, jolloin lapsi saa ruokailla rauhassa yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa. Kiireettömissä ja myönteisissä ateriahetkissä lapsi oppii yhdessä syömistä kulttuuria ja hyviä ruokailutapoja.

Lapsen ruokahalu vaihtelee päivittäin ja kausittain energiantarpeen, terveydentilan ja ruokahalun vuoksi. Lapsia kannustetaan maistamaan eri makuja ja tutustumaan kaikkien aistien avulla ruokiin. Näin lapsi voi löytää uusia makumieltymyksiä. Lapselle tarjotaan päivittäin juureksia, kasviksia, marjoja tai hedelmiä. Tärkeää on ateriakokonaisuuksien terveellisyys ja monipuolisuus. Lapsia innostaa myös osallistuminen ruoanvalmistukseen, kattamiseen ja pöytien siistimiseen. Syksyiset marjaretket ja niiden jälkeen leipominen ovat tärkeitä kokemuksia lapsen elämässä.

5.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Monikieliset lapset

Kieli on ihmisen tärkein työkalu koko hänen elämänsä ajan. Lapset oppivat kieliä, joita tuntevat tarvitsevänsä, koska heillä on luontainen tarve kommunikoida päivittäin kohtaamiensa aikuisten ja lasten kanssa. Oppiakseen kieltä lapsen on kuultava muiden käyttävän sitä ja tuotettava sitä itse. Varhaiskasvatus on lapsen tärkeä kielellinen esikuva. Siksi varhaiskasvatuksen henkilöstön asema on ensiarvoisen tärkeä. Lapsen tulee omaksua uudet ilmaukset arjen toiminnassa, jotta ne voisivat siirtyä osaksi hänen omaa kielenkäyttöään. Henkilöstö on varhaiskasvatuksen toiminnassa vastuussa lapsen rohkaisemisesta puhumaan.

Kaksi- ja monikielisyys on rikkaus, joka koskettaa yksilöitä ja yhteisöä kokonaisuutena. Useat Kittilässä asuvat lapset elävät monikielisessä ympäristössä. Osa heistä tulee kaksikielisistä perheistä, joissa vanhemmat puhuvat heille eri kieliä (esimerkiksi saamea, suomea tai venäjää). Toinen ryhmä ovat lapset, joiden molemmat vanhemmat puhuvat heille saamea, mutta jotka oppivat suomea kodin ulkopuolella. Lisäksi on lapsia, jotka puhuvat kotona jotakin muuta kieltä ja ovat

suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tarvitsee erityistä osaamista ja ammattitaitoa, jotta he pystyvät tukemaan kaksi- ja monikielisiä lapsia.

Lapsen mahdollisuus oman kulttuuri-identiteetin vahvistamiseen toisten lasten kanssa on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen arjessa lapset pääsevät ilmaisemaan itseään ja he tulevat kuulluksi ao. kulttuurin edustajina. Kasvattajat vastaavat siitä, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi tasa-arvoisesti lapsiryhmässä eri kieli- ja kulttuuritaustat huomioiden. Vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa painotetaan lapsen oman kulttuuri-identiteetin vahvistamista. Yhteistyössä vanhempien kanssa tuetaan lapsen kasvamista kahteen kulttuuriin. Osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee eri kielitaustaisten lasten tasapainoista kehitystä ja integroitumista suomalaiseseen yhteiskuntaan sekä edistää heidän suomen-/saamenkielen taitonsa kehittymistä ja antaa kielellisen valmiuden esi- ja perusopetukseen.

Kittilän varhaiskasvatuksessa on käytössä Irene Korhosen (2016) laatima opas Suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen kehittämiseen. Sen mukaan S2-kielen tavoitteena varhaiskasvatuksessa on luoda pohja kaksikielisyydelle siten, että lapsi kykenee käyttämään molempia kieliään arjessa. Lapsi tarvitsee erityisen paljon tukea ja rohkaisua S2-kielen opetteluun varhaiskasvatuksessa: tärkeintä on kielen oppiminen arjessa, jotta lapsen innostus ja motivaatio säilyvät.

Saamelaislasten varhaiskasvatus

Saamelaisuus ja saamen kieli ovat osa Kittilän kunnan varhaiskasvatusta. Saamelaislapset ovat suomenkielisissä ryhmissä, mutta osallistuvat saamenkieliseen varhaiskasvatukseen. Kaikkien saamelaislasten varhaiskasvatuksessa on merkittävää yhteistyö kotien kanssa, saamenkielisten yksiköiden kanssa sekä koko saamelaisyhteisön kanssa. Suomenkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuvien saamelaislasten kulttuurista identiteettiä tuetaan ottamalla saamelaisuus osaksi toimintakulttuuria. Saamen kieli, perheen ja suvun merkitys ovat esimerkkejä saamelaisesta kulttuurista.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on vähemmistökielen aseman, kielen ja kulttuurin tukemisen turvaaminen. Saamenkielistä varhaiskasvatusta toteutetaan suomenkielisissä päiväkotiryhmissä saamenkielisen varhaiskasvatuksen opettajan tuella, sekä järjestämällä saamenkielisille

lapsille omaa pienryhmätoimintaa, jossa kulttuuria ja identiteettiä tuetaan heidän omalla äidinkielellään. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja vanhemmat pohtivat yhdessä kielen merkitystä varhaiskasvatuspaikan valinnassa. Varhaiskasvatuskeskusteluissa erityisen huomioin kohteena on lapsen kielen kehityksen tukeminen yksilöllisesti ja yhteistyö on tiivistä perheiden kanssa. Esikouluun siirryttäessä tavoitteena on, että saamenkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuminen mahdollistaa saamenkielisen esiopetuksen jatkumisen.

Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli niin lasten saamen kielen ja kulttuurin, sekä saamelaisen identiteetin vahvistamisessa kuin myös saamelaisten säilymisenä omana kansanryhmänään. Saamenkielen opettamis- ja elvyttämisvastuu jakaantuu kodin, varhaiskasvatuspalvelujen ja perusopetuksen kesken. Toiminnassa huomioidaan saamelaisten lasten varhaiskasvatuksen ominaispiirteet ja arvot toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa tekemällä kiinteää yhteistyötä lasten vanhempien sekä saamelaiskulttuurin edustajien kanssa. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakielisten lasten varhaiskasvatus

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arviointi kannustaa kehittämään, kehittymään ja yrittämään parhaansa. Se on tärkeää lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen edellytysten edistämiseksi. Arvioinnissa korostetaan hyvien käytäntöjen jakamista ja hyödyntämistä, luottamusta ja avointa keskustelua.

Varhaiskasvatuksen laadun arviointi on jatkuvaa työtä. Varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisessa työskentelyssä tarkennetaan tehtyjä toimia lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Kontekstianalyysiä sekä tiimisopimusta käytetään lapsiryhmän, toiminnan ja oppimisympäristön jatkuvaan arviointiin ja kehittämiseen.

Esimiehen kanssa käydään vuosittain vähintään yksi kehityskeskustelu, jossa varhaiskasvattaja arvioi osaamistaan ja asettaa työlleen yhdessä esimiehen kanssa tavoitteet. Kehityskeskustelu voidaan käydä myös tiimin kehityskeskusteluna. Kehityskeskustelun avulla arvioidaan varhaiskasvattajan osaamistarpeita sekä työssä tarvittavaa tukea oppimiseen ja kehittämiseen.

Oppimisympäristön arviointi on jatkuvaa ja tarvittaessa siihen voidaan käyttää oppimisympäristön arviointilomaketta (Ediva). Samoin varhaiskasvatuksen erityisopettajilla on oppimisympäristön arviointiin liittyvää arviointimateriaalia.

Lapsen ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmat ovat jo sinällään jatkuvan arvioinnin kohteena, sillä työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Lasten osallisuutta voidaan arvioida myös osallisuuden arviointilomakkeen avulla. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa hyödynnetään kansallista varhaiskasvatuksen tietovarantoa Vardaa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arviointimateriaalia.

Varhaiskasvatuksen kehittämisfoorumeina toimivat yhteiset koulutukset, pedagogiset palaverit ja työryhmät. Huoltajat voivat antaa palautetta säännöllisesti järjestettävällä asiakastytytyväisyyskyselyllä, joiden tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Henkilöstölle järjestetään säännöllisesti työtyytyväisyyskysely ja johtamisarviointi. Lisäksi varmistetaan, että täydennyskoulutusta on saatavilla. Varhaiskasvatuksessa sisäiset kehittämisprosessit etenevät tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti.

Lähteet

Baric, Maija 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa.

Ediva 2015. Vasupohjainen toiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksessa.

Ediva. Vasusuuntainen kehityskeskustelulomake, lapsen osallisuuden arviointi -lomake, oppimisympäristön arviointi.

Hakala, Kati 2018. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja vanhempien osallisuus; Kehittämistyö Kittilän kunnan sesonkiluonteisessa varhaiskasvatuksessa.

Hakamo, Maija-Leena 2013. Puhekuplia – Lapsen ja kielellisen tietoisuuden kehittämien.

Helenius, Aili & Lummelahki, Leena 2014. Leikin käsikirja.

Hujala, Eeva – Turja, Leena – Elo, Janniina & Roos, Piia 2014. Varhaiskasvatuksen käsikirjan työkirja.

Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja.

Härkönen, Ulla 1988. Pienten lasten työkasvatus.

Karila, Kirsti & Lipponen Leena (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen.

Korhonen, Irene 2016. S2 Opetus – Menetelmiä lapsen suomen kielen oppimisen tukemiseen.

Ollila, Anne 2019. Lasten osallisuus Kittilän varhaiskasvatuksessa.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa.

Psykologien Kustannus Oy 2005. Askeleittain.

Ruokanen, Inkeri & Rusanen, Sinikka 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2016. Syödään yhdessä – Ruokasuositukset lapsiperheille.

Toivanen, Tapio 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen uusi liikkumis- ja hyvinvointiohjelma 2015. Ilo kasvaa liikkuen.

Vilén, Marika – Vihunen, Riitta – Vartiainen, Jari – Sivén, Tuula & Kurvinen, Auli 2013. Lapsuus erityinen elämänvaihe.

